

URDU TILIDA QARINDOSH-URUG‘CHILIK TERMINLARINING BEGONALARGA NISBATAN QO‘LLANILISHI VA TARJIMASI XUSUSIDA

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10335494>

PhD. Mohira UMAROVA,

TDSHU

Zaynab ALISHEROVA,

TDSHU talabasi

Annotatsiya. Dunyoda xalqlar bor-ki, albatta ular bir-biri bilan muloqotda bo‘lishiga ehtiyoj tug‘iladi. Buning uchun esa azal-azaldan tarjimadan foydalanilib kelinadi. Tarjima – dunyo adabiyoti namunalari bilan xalqlarni tanishtirish va boshqa bir xalqning ma’naviy hayoti, urf-odati, an’analarini o‘rganishga ham yordam beradi. Bir so‘z bilan aytganda, xalqlar orasidagi ko‘prik vazifasini o‘taydi.

Kalit so‘zlar: termin, qarindosh-urug‘chilik terminlari, urdu tili, tarjima.

Аннотация. В мире есть народы, которым обязательно нужно общаться друг с другом. Перевод использовался для этого с незапамятных времен. Перевод помогает познакомить людей с образцами мировой литературы, узнать о духовной жизни, обычаях и традициях другого народа. Одним словом, он действует как мост между народами.

Ключевые слова: термин, термины родства, язык урду, перевод.

Abstract. There are peoples in the world who definitely need to communicate with each other. Translation has been used for this since time immemorial. Translation helps to familiarize people with examples of world literature and to learn about the spiritual life, customs and traditions of another people. In a word, it acts as a bridge between peoples.

Keywords: term, kinship terms, Urdu language, translation.

O‘zbek tilining izohli lug‘atida tarjima so‘ziga quyidagicha ta’rif keltirilgan: “Bir tildagi matnni boshqa tilda qayta yaratishdan iborat adabiy ijod turidir”. [1]

Bejizga olim va tarjimon Sanjar Siddiq: “Tarjima- asarning boshqa bir tildagi to‘liq nusxasidir” [2] - deya ta’kidlamagan.

Albatta, tarjimaga yuzlanar ekanmiz, tarjima qilishga qiyin bo‘lgan so‘zlarga ham duch kelamiz. Bunday holatda, biror so‘zni tarjimasini topa olmasak, unga boshqa teng keladigan sinonim yoki ekvivalent so‘zdan foydalanamiz. Ammo ba’zan transletiratsiyadan foydalanilgan holatlarga duch kelamiz. Bu esa ko‘p hollarda

tarjimaga putur yetkazishi mumkin. Shu jumladan, biz ham mazkur maqolamizda qarindosh bo‘lmagan insonlarga nisbatan ishlatilgan o‘rinlarda ularni transletiratsiya (qat’iy va bo‘shashtirilgan bo‘ladi. U bir grafik tizim alifbo asosida yozilgan matnlar yoki alohida so‘zlarni boshqa bir grafik tizim vositalari bilan harfma-harf aks ettirishdir) usulidan foydalanib tarjima qilingan o‘rinlar ko‘rib chiqildi. Ona tilimizdan uzoq o‘tmishga ega qarindosh urug‘chilik ota tomon va ona tomon tushunchalariga ajratiladi. Biz qarindosh urug‘chilik so‘zlaridan foydalanar ekanmiz, o‘zimizning akamiz va opamini ham “aka”, “opa” yoki “singlim” deb, boshqa bizga qarindoshlik aloqasi bo‘lmagan, shunchaki murojaat qilayotganimizda ham o‘zimizdan kattalarga “aka”, “opa” yoki “xola”, kichiklarga esa “ukam” va “singlim” deya murojaat qilamiz. Masalan: “Hoy uka, mana bu olmangiz qanchadan”- deya sotuvchidan narsasining narhini so‘rash maqsadida murojaat qilinish holatlarini kuzatishimiz mumkin. Urdu tilida ham “aka” va “opa” so‘zlariga to‘liq mos keladigan ekvivalent so‘zlar bor bo‘lib, mazkur Primqul Qodirovning “Ilinj” hikoyasida esa ekvivalent so‘zdan foydalanmay boshqa usulda tarjima qilinganligini kuzatishimiz mumkin:

Alisherning dadasi *Umarjon aka* urushda bedarak yo‘qolib ketganiga 30 yildan oshib ketdi.

علی شیرکا باپ عمر جان آکا محاز جنگ پر لا پیتا ہو گیا تھا اور اس وقع کو اب تیس سال بیت
حکے تھے۔

Asliyatdagi ushbu jumlada kelgan “aka” so‘zi urdu tiliga to‘g‘ridan to‘g‘ri transletiratsiya orqali, ya’ni “آکا” [a:ka:] singari tarjima qilinganligi kuzatiladi. Mana shu o‘rinda “aka” so‘zi biroz noo‘rin ishlatilganligini kuzatishimiz mumkin. Chunki urdu tilida bu so‘zga mos so‘z “بھائی” [bha:i] bor bo‘lib, tarjimada “*Umarja:n bhai*” kabi berilsa ham bo‘lar edi. “Aka” so‘zi “bhai” so‘ziga to‘liq mos tushishini urdushunos olim Toshmirza Xolmirzayevning “Urducha- o‘zbekcha lug‘atining 80-betida “aka” so‘zini “bahai” deb berilganligini ko‘rish mumkin.

Ammo T.Xolmirzayevning lug‘atida berilgan “opa” so‘zini ham ishlatilganligini ko‘rishimiz mumkin:

Iqbol **opaning** eng qo‘rqan narsasi “qoraxat”.

اقبال آپا سب سے زیادہ موت کے خبر نائے سے ڈر قی تھی۔

Yana shu misollarga o‘xshash tarjimani O‘lmas Umarbekovning “Boboyo‘ng‘oq” hikoyasidagi tarjimasida ham ko‘rishimiz mumkin:

G‘ulomqodir ota ayvonning burchagidagi ustunga suyanib o‘tirar edi.

غلام در اتا خیال لوں میں ڈوبے اپنے مکان کے بر آمدے میں بیٹھے۔

Bu jumlada “ota” so‘zini to‘g‘ridan-to‘g‘ri transletiratsiya natijasida xuddi yuqoridagidek tarjimada tushunarsiz bo‘lib qolganligini guvohi bo‘lamiz.

Chunki “ota” so‘zi urdu tilida umuman yo‘q bo‘lib, bu tarjimani o‘qigan kitobxonga notanish so‘z bo‘lib tushunmasligi mumkin.

Yana shu hikoyadagi boshqa bir jumлага e‘tibor bersak:

-Yo‘g‘e, to‘xtang. Nima deyapsiz o‘zi? **Abdujalil aka**, bu yoqqa qarang! Biroq Abdujalil aka qaramadi. U allaqachon ketib qolgan edi. Axir men sizning foydangizni o‘ylab gapiryapman.

ذرا رکئے۔۔۔ آپ سمجھتے بھی ہیں کہ۔ کیا کہہ رہے ہیں؟ **عبدالجالیل آکا**، کچھ یہاں آئیے تو۔ سنئے یہ کیا کہہ رہے ہیں!

Ko‘rinib turibdiki, bu jumлада ham “aka” deb murojaat qilinayapti. Bu o‘rinda ham “aka” so‘zi cho‘ziq unli [a:] bilan berilyapti. Biz tarjimani yomonlashdan butunlay yiroqmiz. Chunki boshqa tomondan qaraganda, biz mana shu tarjima asarimizda foydalanilgan transletiratsiya usuli orqali ba‘zi so‘zlarimiz: aka, ota va boshqalarni ular ham o‘qib, o‘zlarining tilida muomala kirib ham ketishi mumkin, Ya‘ni xuddi o‘zbek tiliga rus tilidan ko‘p so‘zlar kirib o‘zlashganidek, ularga ham mana shu so‘zlarimiz tarqalib muomalaga kirib ketishiga turtki bo‘lishi mumkin.

Xulosa o‘rnida shuni aytishimiz mumkinki, bu kabi so‘zlarni urdu tiliga transletiratsiya bilan o‘girilganda u so‘zning yoniga yoki sahifa so‘ngida uning izohi ham keltirib o‘tilsa, bu urdu kitobxonlari uchun ham ancha tushunarliroq bo‘lar edi. Zero, urdu tilida hamda o‘zbek tilida mushtarak so‘zlar ko‘p bo‘lganidek, soxta ekvivaletlar ham talaygina. Ana shu muammoli jihatlari mavjudligi uchun urd uva o‘zbek tillarida tarjima jarayonida ehtiyotkor bo‘lish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES):

- [1] – Tarjimashunoslik terminlarining izohli lu‘gati. Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti. Toshkent 2014.
- [2] – Xolmirzayev T. Urducha-o‘zbekcha lug‘at. – Pokiston:Qaumi zaban, 2010.
- [3] – Yosh tarjimashunos // Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti. – Toshkent, 2020.
- [4] – Ismatullayeva, N. R. (2020). Probability Prediction Strategy In Simultaneous Interpretation. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES*, 1(01), 1-6.
- [5] – Ismatullayeva, N. R. (2022). Teaching Translation Methodology in the Foreign Language Classes. *International Journal of Social Science Research and Review*, 5(12), 448-452.

